

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

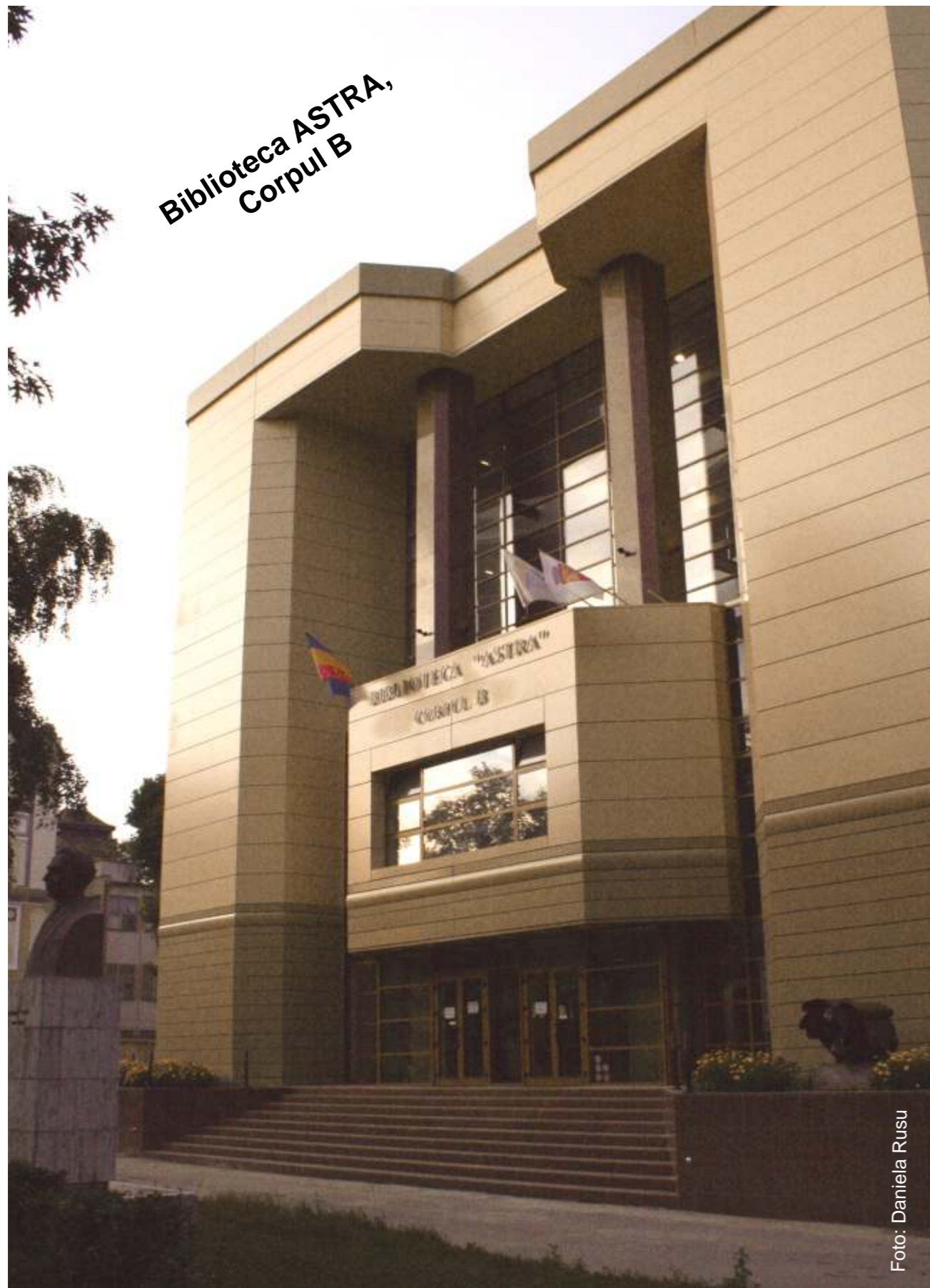
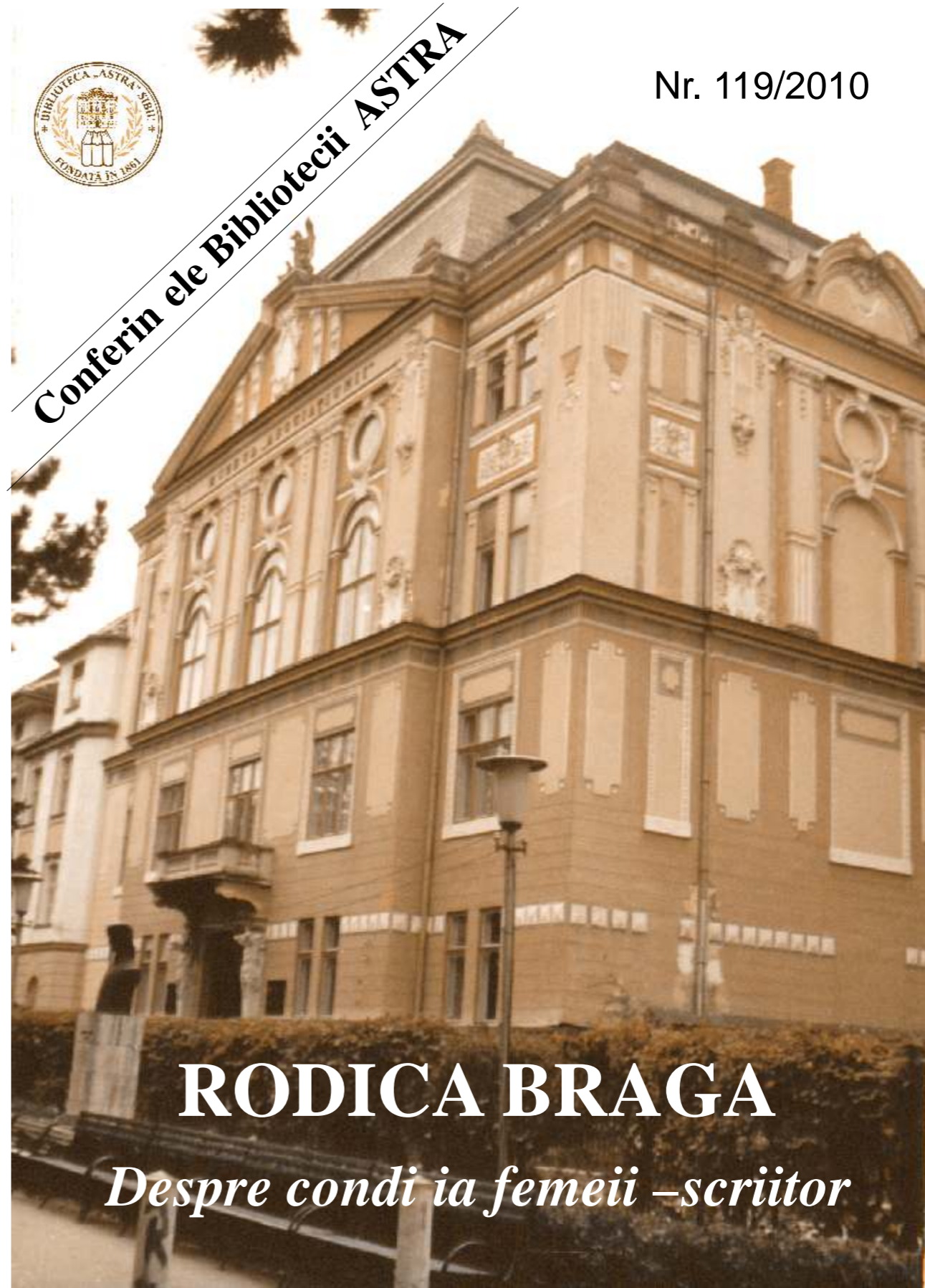

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 119/2010

RODICA BRAGA
Despre condiția femeii – scriitor

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:
RODICA BRAGA : *DESPRE CONDIȚIA FEMEII-SCRIITOR*

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Rodica Braga
n. 1938

Date bio-bibliografice

S-a născut la data de 28 iunie 1938, Alba Iulia. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca în anul 1960. A lucrat ca profesoară de limba și literatura română și bibliograf, la Baia-Mare, iar din 1970, când s-a stabilit la Sibiu, s-a dedicat în întregime creației literare. A debutat în „Tribuna” din Cluj-Napoca, în 1971, iar editorial în 1972 la Editura „Cartea Românească”, cu volumul de schițe și povestiri *Sângele alb al pietrelor*. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România din 1979. A scris proze scurte, romane, cărți pentru copii, versuri, publicistică.

Cărți publicate: *Sângele alb al pietrelor*, schițe, Editura Cartea Românească, București, 1972; *Nisipul memoriei*, roman, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978; *Dincolo de dragoste*, roman, Editura Eminescu, București, 1979; *Eternități de o clipă*, schițe, Editura București, 1985; *Prietenii lui Arthur*, carte pentru copii, Editura Ion Creangă, București, 1986; *Commentarius perpetuus*, parabole, în colaborare cu Mircea Ivănescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986; *Maia*, roman, Editura Eminescu, București, 1988; *Împăratul vrăjitor*, carte pentru copii, Editura Transilvania, Sibiu, 1990; *Ce povestesc icoanele*, Editura Transilvania, Sibiu, 1991; *Fluturele negru*, roman, Editura Imago, Sibiu, 1994; *Neliniștea cuvintelor*, versuri, Editura Imago, Sibiu, 1995; *A doua neliniște*, versuri, Editura Imago, Sibiu, 1997; *Stacojiu*, versuri, Editura Imago, Sibiu, 2000;

Și va fi ziua a opta..., roman, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001; *Visul bufniței*, versuri, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003; *Commentarius perpetuus 2*, în colaborare cu Mircea Ivănescu, Editura Imago, Sibiu, 2003; *Anul 2000, simple exerciții de sinceritate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005; *Făptura de raze*, versuri, Sibiu, Editura Imago, Sibiu, 2007; *Adagio*, roman, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007.

Premii literare: Premiul pentru debut acordat de Filiala Sibiu a Uniunii Scriitorilor pe anul 1978, pentru romanul *Nisipul memoriei*; Premiul național pentru creație literară pentru copii pe anul 1986, pentru cartea *Prietenii lui Arthur*, Premiul Opera acordat de Uniunea Scriitorilor, Filiala Sibiu, pe anul 2005.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 –</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i>	13

Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i>	14
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28

Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá intre poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50

Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două ginmazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu –</i>	64

Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată</i>	77

Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România</i>	89

George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane</i>	90
Constantin Cubleșan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian</i>	91
Constantin Cubleșan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist</i>	92
Constantin Cubleșan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca-Șuluțiu	<i>Nu este sub sôre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905</i>	99
Ion Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună”</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936)</i>	101

Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani</i>	102
Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888)</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität</i>	108
Ilarion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărei generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobre a. c. în Năseudă</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea</i>	113
Paul Bruszanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114

Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria</i>	115
Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran</i>	116
Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă</i>	117
Mariana S.Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass- media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941)</i>	118
Rodica Braga	<i>Despre condiția femeii –scriitor</i>	119

Rodica Braga

DESPRE CONDIȚIA FEMEII-SCRIITOR *

Dacă devenim femei sau bărbați ca un construct artificial? Pentru mine, acest lucru ar face obiectul unei povestiri științifico-fantastice. Din momentul concepției, cred, genul nostru este definit, grație chimismului subtil care face din procesul fecundației una dintre cele mai miraculoase și misterioase faceri. Sigur că, într-o viață, devenirea, educația, morala, religia și, nu în ultimul rând, experiența proprie, trăirile profund personale ne fac să ne conturăm net într-o persoană de un sex sau altul. Firește, în condițiile în care considerăm acestea toate elemente culturale, s-ar putea spune că suntem, în parte, sau în final, și un produs al culturii. Dar, așa cum floarea mascul și floarea femelă își au bine precizate intențiile de viață și evoluție, și noi, oamenii, suntem ceea ce suntem printr-o decizie anterioară vieții noastre - și mă refer la existență din momentul concepției, deci care nu ne aparține, doar ne conține; așadar un proces care nu ni se subordonează, care este contopirea deloc întâmplătoare a două celule, hotărăște ce și cum vom fi.

A fi femeie sau a fi bărbat este, pentru mine, o încercare la fel de grea, la fel de cuprinzătoare și plină de riscuri ca viața oricărei ființe de pe pământ. Din fericire, cunoașterea ne ușurează condiția de viețuitoare bipede, iar genul nuanțează atât cunoașterea, cât și felul nostru de a fi în funcție de el și de lume. Există convingerea că Dumnezeu a hotărât ce vom fi, și acest punct de vedere

* Conferință prezentată în ziua de 25 noiembrie 2010.

8..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

religios este în măsură să satisfacă foarte multă lume, atâta vreme cât religia constituie un fel de a te raporta la lume. Nu-i tot una dacă îți trăiești viața ca un purtător al sămânței acesteia, sau dacă ești receptacolul ce are puterea de a transforma sămânța primită, de a o face să rodească. Într-un echilibru perfect, Dumnezeu sau natura a împărțit între testosteron și estrogeni extraordinara știință a desăvârșirii unei ființe noi. Ne place, nu ne place, viața își vede de rostul ei în adâncul trupurilor noastre, construindu-se pe sine și, odată cu ea, și pe noi. Ne naștem femei și bărbați, dar nu trebuie să încetăm niciodată să ne cultivăm acest dat natural, întrucât împlinirea ca om, ca ființă gânditoare și cuvântătoare, nu se rezumă la simpla apartenență la un gen. A fi bărbat și a fi femeie înseamnă mult mai mult decât a te conforma menirii matriciale, factor esențial în perpetuarea speciei. Ci, de-a lungul istoriei societății, s-au dezvoltat și perpetuat, grație inteligenței umane, culturi masculine și culturi feminine, depozitare ale unor îndelungi practici și experiențe la care vicisitudinile vieții i-au constrâns, prin care i-au obligat să progreseze. A fi bărbat și a fi femeie, iată două moduri total diferite de a ființa, nu neapărat opuse, dar, în mod cert, tributare atât condiției biologice, cât și mentalului colectiv. Numai că, dincolo de tradiții, cutume, religie, mentalități, bărbatul și femeia au în comun marile daturi ale vieții, nașterea, trăirea, suferința, bucuria, moartea. Cu toate diferențele statornicite de sex, ne unește capacitatea de a le asuma, cu mici sau mari variațiuni, dar întotdeauna cu aceleași emoții și trăiri.

Caracteristicile de gen se exprimă și prin întreaga atitudine corporală, prin gestică, prin spațiul pe care îl umplem, îl ocupăm. Bărbatul gesticulează amplu, neeconomicos, nițel indiferent, într-o propensiune continuă spre cucerire de spații în care să se instaleze ca un risipitor. De aici, mișcări rapide, precise, colțuroase, lacome. El este risipitorul și cel risipit este chiar el însuși. Femeia, adunată cumva în sine, în rotunjinile și curbele alcătuirii sale, în toate

cotloanele și ascunzișurile trupului și ale sufletului său, pare să se miște mai parcimonios, mai delicat, mai alunecos, mulțumită să ocupe și numai locuri mărunte, dacă asta o poate pune în valoare, dar insinuându-se în toate cu perseverență de veghetoare și păstrătoare a risipei bărbatului. Uitați-vă la un cuplu bine încheiat. Femeia, lăsând impresia că este cea protejată, neajutorată, are în permanență gesturi mărunte prin care încearcă să țină laolaltă, să mențină coeziunea ființei bărbatului, ca și cum, fără ea, acesta s-ar dezagrega. Cei care se iubesc și se înțeleg își acceptă reciproc aceste instinctive nu luări în posesie, ci mici invazii, fără de care ajung să nu mai poată trăi. La vremea cuvenită, femeia va pune la adăpost însăși esența ființei bărbatului ei, prin gestație și i-o va restitui modificată prin copii. Este o mistică a relației bărbat-femeie prin care viața se celebrează pe sine la modul firesc, profund natural, discret și miraculos. Dacă arta, în speță literatura, va reuși să prindă în ea inefabilul acestei relații, va fi salvată. Și este foarte bine că o face din cele două puncte diferite: masculin și feminin.

Nu știu dacă se poate spune despre o creație că are un sex sau altul. Cu siguranță, cred eu, poartă amprenta sexului celui căruia îi aparține. Întrucât scrisul este o manifestare completă și complexă, mai mult sau mai puțin marcată de subliminal, dar și de luciditate, nu ai cum să nu-ți devoalezi apartenența la un gen sau altul. Bănuiesc că scrisul meu este feminin, nu chiar sentimental, lacrimogen, calat și pe luciditate și, uneori, pe o privire tăioasă. S-a spus despre proza mea că este poetică. Despre poezia mea, dacă îmi este permis să am o părere, aș spune că e scrisă într-un stil eliptic, bazat pe o topică și o sintaxă ruptă ce nu lasă simțirea să domine, ci o îngrădește într-o expresie uneori lapidară, la limita unei combustii intense și a unei lucidități puțin reci.

Sunt întrebată uneori dacă mă simt, ca scriitor, făcând parte dintr-o literatură a bărbaților.

10..... *Conferințele Bibliotecii ASTRA*

Poate părea un imens orgoliu, chiar trufie, să spun că nu mă prea simt parte dintr-o literatură a bărbaților. Deocamdată eu doar scriu, nu mă pot autoevalua și plasa într-un loc sau altul. Dacă ceea ce fac se aliniază unor direcții din literatură română, atunci se va găsi cineva, poate o selecție naturală, să decidă acest lucru. Îndoielile legate de reușitele și nereușitele scrisului meu, consumate de-a lungul unei vieți, mi-au dat nu doar nesiguranță ci, mai ales, un fel de sfială, de reticență în a mă considera parte constitutivă a unei literaturi, fie ea masculină sau feminină. Mult timp am stat departe de ceea ce înseamnă viața literară, pentru mine esențială fiind doar prezența mea mai mult sau mai puțin inspirată în fața colii albe de hârtie. N-am scris niciodată la comandă, sub imperiul unei mode, dorind să demonstrez ceva. Îmi scriu mie povestea în primul rând, pentru ca în cele din urmă să nu mai fiu sigură că este ceea ce am dorit. Golul și nesiguranța mă duc spre alte cărți, cu aceleași neliniști, ca și cum fiecare ar fi prima. Niciuna scrisă până atunci nu probează pentru mine nimic, nu mă mulțumește. Un fel de făină cernută în gol. Niciuna din cărțile mele nu-mi dă convingerea că este pe deplin ceea ce ar trebui să fie. Nu obișnuiesc să le recitesc și, dacă sunt obligată s-o fac, nu le recunosc, mă simt departe și stingheră în ele. Nu știu așadar dacă fac parte dintr-o literatură. Prin asta nu vreau să spun că sunt o pasăre rară. S-a scris despre cărțile mele (spun cărți, scris, proză, poezie pentru că mă tem de cuvântul creație care mi se pare exagerat) că se află în descendența unor scriitoare ca Hortensia Papadat-Bengescu, H. Y. Stahl, Ioana Postelnicu, ceea ce mă onorează enorm, dar mă și face suspicioasă sau chiar mă sperie. Femeie fiind, deci vanitoasă, mi-ar plăcea să fiu unică, dar, probabil, nu sunt decât un semn pe harta unei toponimii literare feminine.

Se vorbește, în plan literar, destul de des despre poezie și proză masculină sau feminină. Nu știu dacă este un pur concept acela de

poezie/proză masculină/feminină. Poate, mai degrabă, o realitate. Eu una, cel puțin, oricât de multe accesorii masculine aș încerca să folosesc, nu pot masca ceea ce sunt în mod intrinsec și indubitabil. Există astăzi o tendință a femeii de a-și asuma, la modul general vorbind, caracteristici de comportament dur, masculin, pentru a atenua sau anihila ceea ce de secole tradiția și cultura au încetățenit, acest loc secund al femeii într-o lume a bărbaților. Fenomen transgresat, evident, și în literatură. Nu știu însă dacă nu cumva produsul celor care reușesc în această întreprindere nu este un hibrid. Într-o literatură scrisă și de femei și de bărbați este firesc ca aceștia să vină cu încărcătura specifică genului lor, determinantă și inconfundabilă. Fiecare suntem parte a unui tot ce se întrecește nu chiar aleatoriu, și exact asta se întâmplă și în literatură. Existența mea de femeie care a cunoscut iubirea, nașterea, durerea, bucuria își va trimite vibrația în ceea ce scriu și va face ca scrisul să poarte o caracteristică strict feminină. Suntem suma experiențelor noastre pe care nu le putem trăi fizic, mental, afectiv și creativ vorbind, decât prin capacitățile cu care am fost înzestrați prin naștere. Nu vreau să reduc totul la simplul animalism, ceea ce vreau să spun este că întreg mentalul și psihismul nostru se zidește pe datul nostru fizic. Probabil că există între creatorii-femei unele scriitoare cu un accentuat apetit pentru manifestările tipic masculine, unora le și reușește, le stă și bine, cred că asta ține de fire, temperament, educație, de dorința de dominare, de o latură bătaioasă a caracterului lor, dar tot femei rămân, în afara cazurilor patologice.

Găsesc că este minunat că lumea este alcătuită din bărbați și femei, că există confruntarea celor două psihologii, că ne completăm reciproc, că ne trăim viața într-o continuă căutare și competiție. Fiecare gen potențează calitățile, puterile și defectele celuilalt și cred că așa-zisul război dintre sexe este doar un mod de a ne împlini unul pe altul.

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Sigur, există însă o identitate de gen. Bănuiesc că identitatea de gen devine evidentă în momentul unei experiențe definitorii în spiritul tipic genului respectiv. Pentru o femeie, probabil acesta este instalarea estrului, iar pentru un bărbat, presupun, primul contact fizic cu o femeie. Descoperirea identității de gen se produce în faze incipiente încă din prima copilărie, când se experimentează abulic, inconștient diferențele anatomice, ele delimitându-ne în două specii distincte ce-și urmează evoluția naturală spre conștientizarea condiției lor total diferite, spre asumarea în fapt a ansamblului de date prin care se exprimă ca ins aparținând unui sex, cu toate valorile sale definitorii.

Scriitorul meu preferat este acela pe care îl simt, căruia îi palpez febricitarea, graba de a-și descărca tensiunile, lipsa contrafacerii, pe care mi-l apropiu, îi percep respirația, îi decodific afectul, îi pătrund gândul, care mă copleșește prin darul lui neașteptat, nou și proaspăt, până într-atât, încât îmi depășește puterile mele de suportabilitate. Fie femeie, fie bărbat. Mă obligă să mă opresc din lectură, să duc grăunțe din ea în propria mea visătorie, să mă întorc spre mine cu tot ce mi-a dăruit el ca și cum ar fi un bun personal. În prezența unor astfel de scriitori care îți produc fiori fizici și îți răvășesc mentalul, îți percepi esența umană ca pe ceva infinit de dureros și frumos, veșnic și trecător în egală măsură. Iubesc toți scriitorii care îmi dezvăluie ceea ce n-am bănuț că există ca experiență interioară în lumea noastră atât de bătătorită, fie bărbați, fie femei.

Intr-o lume alcătuită din bărbați și femei toată literatura descrie iubirea cu întreg cortegiul ei erotic. Marile și vechile povești de dragoste ale lumii sunt valabile și astăzi. Devenit un scop în sine, uneori cu vagi sau clare tente de sexualism, ca să nu spun de pornografie, erotismul pur nu ține de marea literatură, nu face marea literatură. Trivializează și banalizează unul din cele mai frumoase sentimente umane, coborându-ne în perimetrul mărunț al

instinctelor din care nu ne este permisă evadarea. Astăzi se scrie o literatură erotică îndrăzneată până la indecență, dar simpla îndrăzneală nu-i conferă și valoare. Poate este o prejudecată, nu știu, dar un limbaj frust, agresiv, fără perdea, folosit de un scriitor sau o scriitoare, este doar o picanterie care te singularizează și atât. Trebuie să ai forța unui Henry Miller ca să nu cazi în vulgar și promiscuu. O bună parte din literatura erotică de ultimă oră eludează conținuturile emoțional-afective ale iubirii, punând în locul lor o mecanică rece, care face din actul iubirii un experiment strict epidermic, alienant. Iubirea devine sexualitate primitivă, egoistă și cinică. Gestica ei reduționistă transformă personajele în mărunți căutători de plăceri rapide, neangajante și aflăm toate aceste tribulații instinctuale dintr-o scriere cu aspect de proces verbal. Iubirea în sine este frumoasă și ne transformă simțirea. Dacă transmiți într-o carte inefabilul, evanescența acestei schimbări, e minunat. A cuprinde în cuvinte esența afectului și iubirii, aflându-te cumva înăuntru, deci în totală cunoștință de cauză, dând deoparte pojghița adevărului convențional pentru a ajunge la carnea adevărului lăuntric poate fi un har, sau o virtute, pe care merită s-o râvnești în calitate de scriitor. Alcătuirile cărților sunt, în egală măsură, alcătuirii de carne și vis. Să lăsăm visului calea lui regală și nu vom avea a ne teme de vulgaritate. Nu reproșez nimănui nimic, fiecare își urmează calea și instinctul artistic, dar cred că deosebirea dintre literatura bună erotică și cea de consum, rapidă și perisabilă, este aceea dintre tablourile reprezentând nuduri și revistele sau filmele pentru adulți.

Există o lungă tradiție a poveștilor de iubire care ne vine din basme chiar. Toate poveștile sfârșesc prin: ”și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”. Ceea ce urmează zburciului relatat de-a lungul poveștii nu mai pare interesant. O fericire constantă și neîntreruptă se poate confunda cu monotonia. Viața femeii intrată în normalitatea care presupune maternitatea cu

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

toate bunele și relele ei, pare neinteresantă, deși este infinit mai greu, mai complicat și mai dureros a fi mamă. Femeia-mamă este personajul previzibil, plat, lipsit de mister. Rolul ei este atât de comun, de “la vedere”, de “la îndemâna oricui”, cel puțin așa se presupune, atât de topit în țesătura vieții diurne, încât nici un relief nu-l mai impune în peisajul afectivității ca pe un vârf demn de explorat. Ea este o pradă neinteresantă, adjudecată fiind în primul rând puiului ei, grație căruia ea pare să-și fi pierdut atributele de femeie, prin asta situându-se deasupra mundanului. Femeia-mamă, în accepția comună, este sau trebuie să fie lipsită de păcat. Prin constanta ei iubire maternă, prin grijile naturale dar mărunte, prin monotona ei perseverență într-ale educației, mama este cel mai anodin personaj al vieții de familie. Când devine personaj literar, este un caz aproape patologic: ori dominatoare, ori demonică, ori păcătoasă, ori perfecțiunea întruchipată, dar perfecțiunea este plicticoasă.

Adulterul, relația interzisă, fascinează exact prin faptul că nu ține seama de nimic, cu atât mai puțin de normalul unei moralități cuminiți și cuviincioase. Appetitul pentru povești cu adulter, cu trădări, cu iubiri clandestine e întreținut de nevoia de aventură, de asigurarea unui climat tensionat în stare să dea așteptărilor noastre un colorit viu, plin de neprevăzut. Femeia adulterină vine în literatură cu un cortegiu de ispite, mistere, de complicații, ea este însuși păcatul care incită, atrage și pervertește, întreține păienjenșurile relațiilor, complicitățile, intrigile, trădările. Este întruchiparea libertății, a libertinajului neangajant, este ființa dispusă și aptă de orice experiență, promisiunea sau garantul unor trăiri sufletești sau pur erotice ieșite din rutina cotidiană.

Dacă e să vorbim despre impactul sau influența, mai mare sau mai mică, a lecturii asupra noastră, a cititorului în general, depinde de potențialul

afectiv care variază de la individ la individ. Sunt persoane cu o puternică viață emoțională, impenetrabile la influența literaturii, și altele, mai sărace interior, dar apte pentru trăiri induse prin literatură. Oricum, cei cărora le place lectura, se vor lăsa impregnați cu emoțiile procurate de aceasta, vor reflecta cu luciditate asupra ei, se vor întreba și se vor îndoii de verosimilitatea ei, vor medita și vor visa pe marginea celor citite. Marea literatură are puterea de a face gol în noi pentru a se insinua ea, și, apoi, de a umple acel gol nu doar cu ea, ci, din nou, la o altă treptă a spiralei, cu noi înșine. Poate nimic nu reverberează mai profund și mai special în noi decât cuvântul, această bombă cu ceas a cărei explozie ne pulverizează, dar, în secunda următoare, ne și configurează într-o formă superioară a înțelegerii sau numai a simțirii.

Scriitor femeie fiind, mă surprind problematizând femeia, dar doar în cărțile mele. Nu a fost, cred, un proces intenționat, constant, elaborat într-un plan dinainte stabilit și urmărit cu strictețe. Personajele mele femei nu sunt totuși complicate, cu psihologii contorsionate, sunt naturale, femei ce-și trăiesc cu astuție experiențele și condiția. Altfel, nu obișnuiesc să problematizez nimic, mai ales feminitatea. Cursul vieții îți pune el însuși atât de multe probleme, încât a-ți inventa altele e nu numai neproductiv, dar și dăunător.

Ca să revin puțin la identitatea de gen, cred că o primă probă identitară pentru femeie, probabil, este pubertatea. Este momentul trezirii dintr-o somnie frumos colorată de anii copilăriei. E un fel de a-ți abandona absența din realitatea de până atunci care te proteja și te ținea departe de mundan. Instalarea ciclului este o experiență transformatoare nu doar în plan fizic. Ți se răpește brusc nu doar puritatea, curățenia trupului, neatenta lui, - acesta devine o mare necunoscută, un loc străin de tine, trăindu-și în tine misterul și macularea ca și cum tu ai fi neimportantă, una din nenumăratele ființe recrutate într-un scop ce nu-ți este încă dezvăluit -, ci și siguranța și încrederea

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

în alcătuirea ta fizică. Cea nouă, nu mai ești tu, cea dinainte, dar nici nu ai toate datele a celei care urmează să fie. Nu știi nu doar cine ești, dar nici ce vei deveni. Misterul vieții se instalează în tine fără să-ți ceară voie. De fapt, așa se întâmplă mereu de-a lungul vieții unei femei. Toate marile transformări din viața ei se confundă cu adevărate crize identitare, toate au harul unor cutremure pe urma cărora femeia se zidește pe sine din prăbușiri și ieșiri în lumină. De aici și până la feminism nu e decât un pas mic, s-ar părea.

Nu sunt feministă. Cred că o înțelepciune și un controlat simț al răspunderii ar fi mai utile femeilor decât o veșnică harță pe tema drepturilor egale cu bărbatul. Chiar și în regnul animal femela dispune de mijloace simple și naturale de a face din mascul mai mult decât egalul ei. Nu egalitatea este esențială în relația bărbat-femeie, ci locul fiecăruia, respectul, empatia, condescendența și, în cuplu, iubirea. Egalitatea în drepturi a adus servituți în plus pentru femeie și responsabilități mai multe care fac uneori din ea un robot ce-și pierde farmecul și umanitatea. Dacă spun asta nu înseamnă că nu apreciez ceea ce evoluția societății a adus bun în viața femeii, acele drepturi câștigate atestând în fond prețuirea femeii și recunoașterea ei ca ființă socială. Atâta doar că eu consider că, în cuplu, femeia își va cuceri exact locul ce i se cuvine în măsura în care va ști că bărbatul nu este doar opusul și oponentul ei, ci acea parte care vine s-o completeze, cum face și ea pentru el, în toate întreprinderile vieții comune, pe plan intim dar și pe plan social. Feminismul ca mișcare sau ideologie nu mă interesează, dar mă preocupă condiția femeii, și, poate, în egală măsură și a bărbatului, ei fiind doi factori ai unei ecuații pe care viața ne obligă s-o demonstrăm de la un capăt la altul al ei. Și cred că acest lucru este natural, dar se și învață și acest învăț este necesar și util speciei umane.

În această constantă și perpetuă schimbare identitară de la o fază la alta a evoluției fiecărei vieți de creator, sigur că este importantă comunicarea între generații. Ea este fundamentul unei dezvoltări armonioase, al unei educații sănătoase. Legat de evoluție, bineînțeles că și bărbații suportă mari transformări, nedumeriri, perioade de obnubilare, stupori, neliniști, spaime etc., devenirea noastră ca oameni fiind, poate, cel mai palpitant spectacol din câte există în natură.

S-a pus de multe ori întrebarea dacă este feminitatea legată de erotism. Definitiv pentru un spirit feminin autentic, cred eu, este înclinarea naturală spre afecțiune, ocrotire, iubire. Iubirea cu majusculă. Și, evident, pentru maternitate

Nimic din erotismul benign și ziditor n-ar trebui să fie străin feminității. Viața noastră intimă este dătătoare de ton în reușitele și eșecurile noastre. Iubirea își are cheia de boltă în erotismul ei, clădit pe naturalețe și simțire autentică. Relația de cuplu este proba de foc a sincerității și necontrafacerii ființei noastre în actul iubirii, este demontarea egocentrismului, purificarea noastră întru altruism. Când iubim, acesta e semnul că amărțirea, ațipeala propriei vieți a atins pragul unei scadențe și poate începe o nouă etapă. Iubirea ar trebui să funcționeze ca un instinct călăuzitor. Cum a fost pentru primul cuplu al omenirii. În rai, nici binele, nici răul nu însemnau nimic pentru cei doi, în inocența lor absolută. Ispitirea, mușcătura din fructul interzis le-a trezit conștiința, capacitatea de îndurare, responsabilitatea și culpa, dar mai ales solidaritatea. Au devenit acea “ființă” cu totul și cu totul specială care este cuplul, tocmai pentru a recupera armonia pierdută, de care nu fuseseră conștienți. Astfel și-au început strădania de a fi împreună un tot, nu o entitate amorfă, sau, dimpotrivă, plină de contradicții, ci una indestructibilă, armonioasă și completă. Aceasta înseamnă că fiecare dintre cei doi trebuie să

18..... *Conferințele Bibliotecii ASTRA*

conștientizeze faptul că partenerul este exact cea parte care-l făcea neîntreg și nici măcar nu fusese în stare să-și dea seama. Maternitatea aduce feminității un spor de simțire, afectivitate, trăire emoțională și responsabilitate. Sentimentele maternelle nu pot fi explicate așa cum nu poți explica de ce bate vântul. El există, deși nu se vede. Aș zice așa: femeile-mame știu până și de ce bate vântul, atunci când e vorba despre copiii lor, grație unui instinct nou căpătat prin iubire și suferință pentru ei, fapt ce le poate duce până la sacrificiul de sine.

Uneori se acreditează ideea că ar exista un handicap în condiția de a fi femeie scriitor. Mie nu condiția mea de femeie mi-a limitat sau mi-a pus frână scrisului, ci pur și simplu condiția de ființă umană, de trup trecător, șovăielnic, expus tuturor relelor. Trupul nu mi-a susținut adecvat mentalul sau doar eu nu am știut să-mi iubesc efemerul fizic, să-l accept, să fac pace cu el și să trag foloasele de pe urma acestei înțelegeri. Când mă așez să scriu, nu o fac cu conștiința expresă că sunt femeie și, din pricina asta, oarecum handicapată ca scriitor. Sunt o ființă ce-și consumă porția ei de viață cu aceeași inconștientă ca și un bărbat, din când în când dând câștig de cauză trezirii, prezenței depline în mijlocul vieții, privind aceleași răsărituri și tăcând în fața Divinității, a lumii, cu aceeași mărunțenie.

Libertatea de creație nu ți-o poate lua nimeni, doar tu însuși. Viața domestică poate fi “domesticită” astfel, încât să nu impieteze asupra a ceea ce vrei și trebuie să faci în mod imperios, fie că e vorba de scris, muzică, pictură sau orice altă carieră, artistică sau nu. Mi-am scris cărțile crescând doi băieți, spălând, gătind, citind și iubind. Nu-i o ispravă ieșită din comun. Scrisul este în sine un mod de viață, creația nu este ceva pe care-l negociezi cu tine, cu oricine altcineva. Ea se impune de la sine, își are mecanismele ei perfect legiferate de o ordine dincolo de vrerea ta, căreia trebuie să i te supui. Sunt

momente când așa-zisa viață domestică pălește, fără a dispărea, trebuie doar să ai știința de a da rînd instinctului creator și să aștepti ca viața obișnuită să-și recapete preeminența. Creația o pune în surdina temporar. În cazul meu, totul a funcționat într-o anumită ciclicitate. Pot spune că viața domestică mi-a alimentat scrisul, chiar și atunci când părea lipsită de orice vibrație specială. Eu cred că, așa cum îți trăiești viața, așa și scrii. Totul transpare în scris. Viața ta interioară se revelează în el ca într-o soluție fotografică. Toate luminile și umbrele ei vor fi acolo, imposibil de negat, de mimat. Cine creează se creează pe sine în primul rînd, chiar, sau mai ales, cu ajutorul vieții de zi cu zi.

Mi-a fost relativ ușor să îmbin scrisul cu viața de familie. Sigur că am avut și perioade grele, dar familia m-a ocrotit, mi-a dăruit liniște și tihnă, m-a îmbogățit, oferindu-mi nu numai puterea de a scrie, ci și substanța vie și regeneratoare a scrisului. Îmi spun că fără familia mea nu aș fi scris aceleași cărți, poate nu aș fi scris deloc. Familia a funcționat pentru mine, și funcționează, ca singurul teritoriu în care, cu toți ai mei, ne-am luat libertățile ce ni se cuveneau și ne-am acordat sprijinul fără de care n-am fi putut face asta.

Neîndoielnic, lecturile mele, funcționând uneori chiar repetitiv, ca să nu spun obsesiv, dar, cu siguranță, și selectiv, mi-au creat un fel de dependență pur și simplu inexplicabilă altfel decât empatic. Nu pot spune că am un model de scriitor. Am început să scriu de copil, când încă nu știam ce vrea să însemne a fi scriitor. Nevoia de a scrie era pe cât de imperioasă, pe atât de naturală și simplă. Scriam nu pentru a imita, ci pentru a pune capăt unei tensiuni interioare și făceam asta după umila și mărunta mea pricepere. Nu știam prea bine ce fac, dădeam curs unui impuls de care, nu de puține ori, mă rușinam, deoarece mă însingura și izola nepermis de ceilalți. Au fost cele mai pure, mai lipsite de vanitate și mai adevărate pagini scrise de mine, de care,

acum, mărturisesc, m-aș teme. Multă vreme n-am îndrăznit să spun că scriu, ca și cum aș fi fost victima unei activități subversive, interzise, care contravenea bunului simț al familiei mele de mici meseriași. Am păstrat această reticență până târziu, la maturitate, având tot timpul conștiința unei nepermise expuneri a eului meu profund. Asta nu înseamnă că nu citeam, că nu tremuram de emoție și subjugare în fața cărților care-mi cădeau în mână, căci am avut lecturi haotice, controlate sporadic de către un profesor sau altul la pubertate și în vremea liceului, dar n-am simțit nevoia nici unei demonstrații “a la maniere de”. Iubesc lectura enorm, este unul dintre viciile mele, dar, când scriu, nu pot citi decât cărți care știu că nu perturbă muzica sau zumzetul interior pe care trebuie să-l aleg cu grijă și concentrare dintre toate celelalte sunete ce viețuiesc în mine. Când ascuți muzică nu te gândești la compozitor, te lași pur și simplu cutureiat de atotputernicia ei.

N-am avut un model de scriitor, dar iubesc nenumărați și pe fiecare pentru altceva. Cred că asta mă fascinează, personalizarea și impactul scrisului fiecăruia în parte, acea putere de a se subordona doar lui însuși și puterilor sale receptive, cognitive, reproductive. Mă interesează ceea ce-l distinge și-l singularizează, în felul acesta eu având acces la frumusețea lumii acesteia prin nenumărate lentile poliedrice.

Nu am avut nici un model de femeie. Lumea de după al doilea război mondial, când mi-am trăit eu copilăria și adolescența, era o lume îndurerată, sărăcită, închisă, obosită și ternă. Accesul la cultură și artă era îngădit și direcționat. Mi-am trăit tinerețea și apoi maturitatea cu certitudinea că faptele mele sunt singurele care mă validează, mă ajută să mă identific unei aspirații, unui țel. Mi-a trebuit foarte mult timp să mă găsesc, să reîncep să scriu, după ce întrerupsesem în toată perioada facultății și o bună parte din anii următori

acesteia. Am debutat la treizeci și trei de ani și nu știu dacă această întârziere nu s-a datorat cumva chiar lipsei modelelor.

Trăind într-o lume în care, aparent, supremația aparține bărbaților, la modul direct nu m-am simțit discriminată sexual. Faptul că s-a scris despre cărțile mele că aparțin zonei prozei sau poeziei feminine, nu mi se pare o discriminare. Doar o luare la cunoștință a propriei mele identități literare. Asta sunt și așa e bine să fiu. O femeie care scrie.

Pentru realizarea dezideratelor mele literare nu am avut niciodată dorința sau prilejul de a mă folosi de seducție ca de o armă. Viața mea socială nu m-a constrâns la astfel de tertipuri, dar, și dacă ar fi făcut-o, nu cred că am știința pentru așa ceva. Uneori îmi spun că am fost privilegiată având tot timpul libertatea de a nu fi ceea ce se cheamă îndeobște un animal social. M-aș fi descurcat greu, cred.

Așa cum m-aș fi descurcat greu dacă aș fi fost bărbat. Nu mi-am dorit să fiu bărbat. De ce? Simplu, cum ar spune soțul meu despre faptul că nu se poate lăsa de fumat: "Nu am psihologie de nefumător." Așa și eu. Nu am psihologie de bărbat. Tot în acest sens, una din nurorile mele mi-a spus în pragul nașterii fiului său: "Nu mă pot vedea decât mamă de băiat, nu de fată." Spun și eu: nu mi-am dorit să fiu bărbat pentru că nu mă pot "vedea" bărbat.

Referitor la felul meu de a fi în intimitatea casei mă simt bine într-o dezordine controlată sau o ordine dezorganizată în funcție de înlesnirile pe care mi le aduce în treburile zilnice. Tânără fiind, eram puțin maniacă. Nu puteam scrie dacă lucrurile nu erau toate la locul lor și franjuriile covoarelor nu erau aranjați, drept care îi pieptănam cu o perie sau grebluță. A începe să scriu este întotdeauna o nesiguranță, o căutare, o tatonare, o alunecare pe un teren accidentat, așa că măcar existența mea în imediatul domestic trebuia să fie pusă la locul ei. Ceea ce mă deranjează până la disconfort nu este atât ordinea

22..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

sau dezordinea pe care mi-o supun și o controlez, cât lipsa curățeniei; nu suport praful, mirosurile dezagreabile, bucătăriile îmbâcsite. N-aș putea scrie înconjurată de murdărie, de geamuri prăfuite, de cotloane în care murdăria se adaugă în straturi. Ar fi ca și cum toate acestea s-ar așterne peste chiar interioritatea mea.

S-ar cuveni să vorbesc și despre ieșirea mea în lume. Firește că mă gândesc la imaginea mea exterioară, ca orice om pentru care socialul, societatea este un loc în care își manifestă decența, apetitul pentru armonie, echilibru, respect și onoare și o apreciere corectă a unei veritabile scări a valorilor morale și nu numai. Firește că imaginea noastră exterioară ne reprezintă. Cu ea ieșim în lume. Este important să aibă decență, armonie, bun simț, prezentabilitate. Acesta este minimul respect de sine și față de ceilalți. Nu agreez extravaganta și exagerările de nici un fel. Poate fi un semn de conformism, de cuminenie învechită, bătrânicioasă. Nu m-am sfiit niciodată să-mi declar vârsta. În tinerețe, am avut mult timp de suferit de pe urma faptului că păream imatură și trebuia să dovedesc că mintea mea avea vârsta mea adevărată.

Pentru că am tot vorbit până acum despre condiția femeii artist, scriitor, m-aș opri puțin asupra a ceea ce ne diferențiază. Nu știu dacă se poate vorbi despre bărbați și despre femei ca despre două specii diferite. Da, gândindu-mă la atributele de gen, pot admite că există elemente care ne diferențiază net, uneori aparent ireconciliabil. Dacă ar fi să mă gândesc la bărbați ca la o specie, i-aș asemui vulturilor, iar pe femei le-aș asemui felinelor. Bărbații, mai mult decât femeile, au tendința de a se pierde în ținuturile rarefiate ale înălțimilor mentale, coborârea lor pe pământ e rapidă, fugace, strict direcționată și neangajantă decât pentru strictul lor interes imediat; după mine, trupul bărbatului, drept, net și lipsit de ascunzișuri, se

pretează zborului, asta ca să susțin metafora dinainte, pe când femeile, până și prin trupul lor desenat din curbe și moliciuni, sunt atașate pământului, mișcărilor sinuoase ce frizează un soi de odihnă activ-vigilentă și o senzualitate conținută. Mergând mai departe, aș spune că și bărbatul și femeia sunt doi prădători de clasă, trăindu-și condiția în funcție de temperament, statut social, educație, pregătire și instruire, morală, aspirații. Toate acestea îi egalizează cumva, le acordă un punct de plecare comun, șanse, îi unește în acel spirit profund care este umanitatea, îi ajută să-și ofere reciproc siguranță, înțelegere și ajutor mutual, să-și pună de acord diversitatea de mentalități și opinii, în ciuda disensiunilor provocate de condițiile lor biologice diferite.

Cred în prietenia dintre un bărbat și o femeie, în solidaritatea onestă, exact ca și în aceea dintre femei. Când există abnegație și devotament, sinceritate și altruism într-o prietenie între femei sau într-o relație de familie, există și solidaritate, chiar dacă nu este chiar o regulă aceasta. Dar, cred eu, bărbații sunt mai dotați pentru acest tip de sacrificii.

Dacă trebuie să merg la un specialist, mi-e egal dacă este bărbat sau femeie. Am încredere în mintea umană dacă este instruită și bine organizată. Femeile compensează prin perseverență lipsa unor abilități masculine, iar, la rândul lor, bărbații compensează prin bunăvoință.

Respect și admir oamenii pentru performanța lor de a ține zilnic piept vieții, cu umor, cu îndărătnicie, cu dorința de a se autodepăși, îi iubesc pentru frumusețea lor ascunsă și diversă, pentru vulnerabilitatea și tăria lor, chiar dacă, știu bine, suma slăbiciunilor este mai mare decât cea a calităților. Cred că și cei mai puțin buni au partea lor care se cere iubită și înțeleasă. A fi misogin sau mizantrop este egal cu a te lipsi cu bună știință de calitatea de om.

Nu am prejudecăți de gen. Mi se pare un fel sectar de a considera anumite meserii dedicate doar bărbaților și altele doar femeilor. Fiecare femeie

24..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

și fiecare bărbat este capabil să învețe orice pe lumea asta și să facă din acel învăț o modalitate de afirmare și de impunere a respectului celorlalți. O prejudecată pe care o am ar fi aceea că, acolo unde predomină necesitatea folosirii unei mari forțe fizice, ar trebui să-i lăsăm pe bărbați s-o facă.

Nu am preferințe în ceea ce privește compania bărbaților sau a femeilor. Mă simt bine cu acei oameni cu care comunic empatic. De fapt, nu am excelat printr-o viață de societate. Am avut de-a lungul timpului câte o prietenă bună, dar am avut, vreme de mulți ani, un prieten bărbat care m-a ajutat mult în probleme de sănătate, fiind medic, și, deși am rămas la Dumnezeu, ne-am bucurat reciproc de prețuire, încredere, sinceritate și bună credință.

Există voci care spun că femeii moderne i-a fost smulsă sau interzisă feminitatea. Nu cred acest lucru. Depinde de ce crede ea despre feminitate, cum dorește s-o gestioneze, s-o păstreze, s-o negocieze. E un termen dur dar care, din păcate, acoperă, în multe cazuri, un fel de a fi al unor femei. Altfel, nu cred că este o chestiune de vremuri (în sens istoric) sau de timp fizic. Femeia tradițională, deși nu văd prea bine ce vrea să însemne asta, dispunea de mai mult timp în raport cu femeia modernă ca să-și cultive feminitatea, chiar dacă societatea îi impunea niște limite. Femeii moderne, societatea îi limitează timpul în măsura în care o determină să-și exercite feminitatea. Totul este bine până la punctul unde aceasta ar putea fi tratată ca o marfă. Este un punct de vedere, nu o axiomă. Feminitatea este un dat, ca și masculinitatea, ce se dezvoltă de la sine în orice condiții și își manifestă puterea și esența poate mai mult chiar la femeia modernă, preocupată să se afirme exact ca femeie prin forțe proprii.

Aș încheia într-un registru profund uman, terestru, poate chiar domestic.

Mi-am făcut singură menajul, o fac și acum, cu un ajutor lunar pentru marea curățenie. Cea mai nesuferită muncă în casă îmi este călcatul. Îmi place să fac curățenie. E ca și cum aș pune ordine în toate culoarele interiorității. Curățenia este pentru mine garanția unei funcționări negripate a lucrurilor. O casă curată e dăătoare de optimism și sănătate, îți satisface simțul estetic.

Cred că fără realizările din plan privat, cu greu le obții pe cele din sfera publică. E necesar acest echilibru pentru orice reușită.

S-ar putea ca principala mea vocație să fie scrisul. Vocația ratată, s-ar putea să fie baletul. Mă fascinează și acum neverosimilitatea și frumusețea corpului uman în mișcare, într-o mișcare armonioasă. Baletul este o celebrare a vieții într-o cheie rafinată a limbajului corporal, a gesticii care poate înlocui cuvântul.

Nu obișnuiesc să mă prezint ca scriitoare. Când cineva mă prezintă astfel, am o mișcare interioară de recul. Ca și cum acea persoană m-ar expune nepermis, împotriva voinței mele. Eu mă prezint doar ca o entitate umană ce poartă un nume. Foarte rar, dacă sunt întrebată, spun: profesoară.

Dacă n-aș fi scris, aș fi dorit să fiu balerină. Deși mă întreb cum e viața acesteia după treizeci și cinci de ani. Iubesc scrisul și pentru faptul că-ți rămâne fidel și-l poți practica și la o vârstă înaintată, cu condiția să-ți păstrezi integritatea mentală.